

Kulturhistorisk karaktärisering och bedömning

Kristine kyrka

*Jönköpings socken i Jönköpings kommun
Jönköpings län, Växjö stift*

Kulturhistorisk karaktärisering och bedömning

Kristine kyrka

*Jönköpings socken i Jönköpings kommun
Jönköpings län, Växjö stift*

Rapport, foto: Mattias Sörensen. Grafisk design: Anders Gutehall.

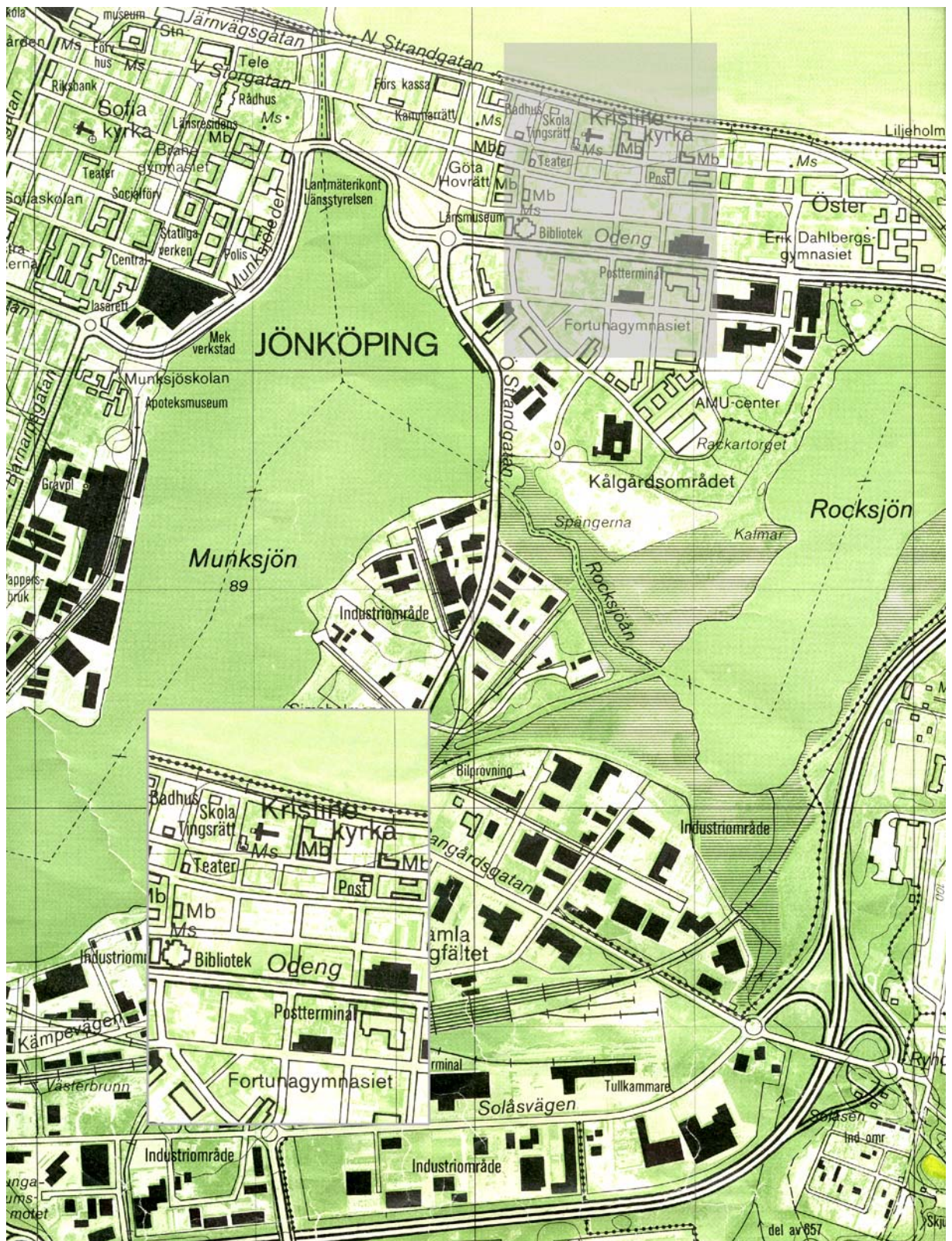
Jönköpings läns museum. Box 2133. 550 02 Jönköping Tel: 036-30 18 00. E-post: info@jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd: Ur allmänt kartmaterial från Lantmäteriet. Medgivande 94.0133

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2005

Innehåll

Ekonomiska kartan	4
Inledning.....	5
Bakgrund och omfattning	5
Karakterseringens syfte	5
Upplägg och rapport.....	5
Kulturhistorisk bedömning.....	5
Sammanfattande beskrivning	6
Beskrivning och historik.....	7
Kyrkomiljön	7
Kyrkobyggnaden	7
Historik.....	8
Kulturhistorisk karaktärisering och bedömning	11
Sammanfattning.....	12
Händelsehistorik	13
Referenser	18
Tryckta källor	18
Arkiv.....	18
Muntliga uppgifter.....	18
Tekniska och administrativa uppgifter	18

Figur 1. Utdrag ur ekonomiska kartans blad Jönköping 7E 1i, 1993.

Inledning

Bakgrund och omfattning

På uppdrag av Jönköpings kyrkliga samfällighet har Jönköpings Läns Museum utfört en kulturhistorisk inventering och karakterisering av Kristine kyrka. Arbetet har utförts i samband med upprättande av vård- och underhållsplan för kyrkobyggnaden och ska ingå som en del av detta. Vård- och underhållsplanen har upprättats av Lennart Dufva, L.D. Service. Arbetet bekostades av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades och avslutades under 2005, den gäller för kyrkobyggnader som är anlagda före 1939 eller omfattas av Kulturminneslagen och som fortfarande är i bruk. Rapporten omfattar en genomgång av kyrkobyggnadens historik, beskrivning av exteriör och interiör och en beskrivning av dess kulturhistoriska värde. Antikvarie Mattias Sörensen vid Jönköpings läns museum har varit rapportansvarig.

Karakteriseringens syfte

Syftet med karakteriseringen är att öka kunskapen om det kulturhistoriska arv som kyrkobyggnaden bär på. Mer konkret ska arbetet ligga till grund för de vård- och underhållsplaner som ska tas fram av varje församling och som är en förutsättning för att efter 2006 kunna söka kyrkoantikvarisk ersättning från stiftet. Rapporten ska också kunna ingå i länsstyrelsens och läns museets underlagsmaterial vid beslut i ärenden som berör kyrkobyggnaderna.

Uppläggning och rapport

Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering och en arkivsökningssdel. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit länsstyrelsens arkiv över ärenden, med kopier från ATA:s arkiv i Stockholm. Jönköpings läns museum har också ett arkiv över handlingar och pressklipp mm. Befintlig hembygdslitteratur har använts i förekommande fall. Arkivuppgifterna utgör således en sammanfattning av genomgångna arkiv och omfattar inte en komplett beskrivning av händelser i kyrkans byggnadshistoria.

Rapporten är upplagd med en inledande kort sammanfattning, en beskrivning av kyrkomiljön och historiken i löpande text samt en beskrivning av kyrkans nuvarande utseende. Därefter följer den kulturhistoriska värderingen och bedömningen, och sist en händelsehistorik med händelser listade i kronologisk följd.

Kulturhistorisk bedömning

Den kulturhistoriska bedömningen har gjorts av Jönköpings läns museum i samarbete med Länsstyrelsen i Jönköpings län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till dels varje enskild kyrkas egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkor i stiftet och landet. Den kulturhistoriska värderingen och bedömningen nämner i de flesta fall inte enskilda byggnadsdetaljer utan beskriver värden och karaktärsdrag i stort.

Inför varje planerad förändring eller större underhållsåtgärd skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Utifrån det kulturhistoriska värdet tas beslut om vilka åtgärder som får företagas samt vilka som är berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Denna rapport ska finnas tillgänglig på Växjö stift, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Jönköpings länsmuseum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Sammanfattande beskrivning

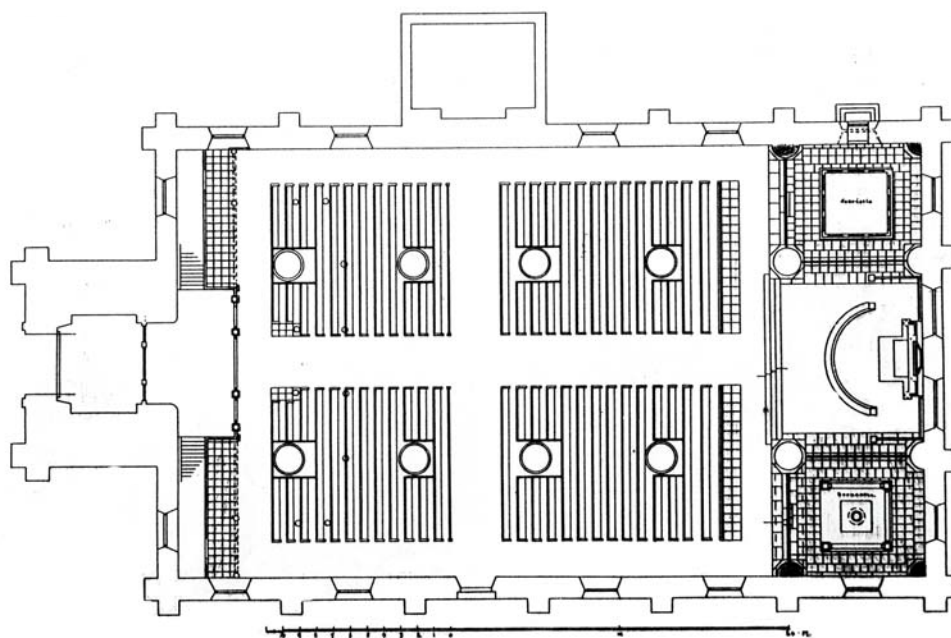
Fastighetsbeteckning: Bikten 11 – Husnr. 2

Jönköpings kommun, Kristina församling, Kristina-Ljungarum pastorat, Växjö stift, Jönköpings län.

Kristine kyrka är belägen invid Vätterns strand integrerad i Jönköpings stadslandskap. Kyrkobyggnaden omgärdas av gräsytor och grusade gångar, det finns inga gravkvarter invid kyrkan, mot Östra storgatan är en lågt murad stenmur. På kyrkotomten finns en skolbyggnad ritad av Erik Dahlbergh på 1690-talet, den nu s.k Kristinagården. Kyrkan uppfördes under mitten av 1600-talet i barockens formspråk och invigdes 1673. I slutet av 1700-talet brandhärjades kyrkan och då den återuppbyggdes bevarades den treskeppiga grundformen, tornet byggdes om i tidens nyklassicistiska stildräkt. Även interiören kom efter branden att präglas av den nyklassicistiska stilen. Kyrkan har en murad stomme och en östvästlig orientering. I väster är ett torn med låg tornhuv och lanternin i norr är en före detta sakristia tillbyggd, den nuvarande sakristian är förlagd i det norra sidoskeppets främre del. Murarna utgörs främst av sandsten med inslag av granit och tegel. Vid tornentrén finns en huggen kalkstensportal. Planformen är treskeppig, en pseudobasilika där mittskeppet är högre än de flankerande sidoskeppen men med avsaknaden av det klerestorium som återfinns i den fulländade basilikakyrkan. Det i öster förlagda koret är rakavslutat och flankeras av sidoutrymmen i vilka sakristian är placerad i det norra och ett Mariakapell återfinns i det södra. Interiören karaktäriseras av vitkalkade murytor med marmorerade snickerier. Kyrkorummet har genomgått flera förändringar sedan kyrkan återuppfördes efter branden 1790 där de senare restaureringarna syftat till att återställa interiören till 1700-talets uttryck. Efter den senaste restaureringen utgör kyrkan en väl sammanhållen enhet där de ljusa murytorna och marmorerade snickerier finner sitt arkitektoniska crescendo i altarets utsmyckning.

KRISTINE KYRKA JÖNKÖPING
RITNING TILL NYKORNERBÄNEN I VÄSTALTARE SAKRISTIA
DOKUMENT BYGGMÄSTERSÄLLNINGEN I JÖNKÖPING 1918

ÅKER GILLAD
4. 11. 1918

Planritning över kyrkan upprättad 1918 av Axel Lindegren.

Beskrivning och historik

Kyrkomiljön

Efter det att Jönköping bränts ned i början av 1600-talet flyttades staden till det nuvarande Öster. I samband med flytten planerades för en ny stadskyrka och 1644 utstakades planen för en ny stenkyrka. Lokaliseringen invid Vätterstranden ger kyrkan ett dominerande läge och vid uppförandet var kyrkan med sitt höga torn den mest iögonfallande byggnaden i staden. Efter att kyrkan brann i slutet av 1700-talet erhöll den en klart mindre framträdande tornhuv vilket medfört att kyrkan idag är en mer inordnad i den omgivande stadsbebyggelsen. Kyrkotomten avgränsas av de omgivande gatorna och präglas av gräsytor med lövträd, gångarna är grusade med stenlagda inslag. I det sydvästra hörnet ligger den gamla skolbyggnaden som numera går under Kristinahemmet. Några gravar har, med några få undantag, aldrig funnits på kyrkogården emedan det omkring mitten av 1700-talet beslutades att gravar över jord skulle kunna anläggas utmed kyrkogårdsmuren denna möjlighet har dock aldrig utnyttjats.

Flygbild över Jönköpings stad från 1940-talet visar hur Kristine kyrka dominerar det närliggande stadslandskapet- Foto AB Flygtrafik, 1942.

Kyrkobyggnaden

Innan den nuvarande kyrkan byggdes uppfördes en provisorisk träkyrka på den plats där den nya stadskyrkan planerades uppföras. Kyrkobyggnaden är en östvästligt orienterad treskeppig hallkyrka, en pseudobasilika där mittskeppet är högre än sidoskeppen dock utan klerestorium, alla fasader är slätputsade utom den södra som i sin helhet är beklädd med sandsten. Västtornets entré inramas av en kalkstensportal som uppsattes 1687, några år innan tornet i sin helhet var färdigställt. När kyrkan stod färdig omkring 1690 hade den stilsinfluenser från både barock, gotik och holländsk klassicism. Kyrkans arkitekt har aldrig omnämnts men kyrkan tillskrivs slottsbyggmästaren Hans Fleming och i byggandets slutfas har Erik Dahlberg bidragit främst vid tornets utförande.

Efter stadsbranden 1790 kom kyrkan att få en mer renodlad nyklassicistisk prägel, ritningarna till kyrkans återuppförande ritades av arkitekten Thure Wennberg vid Överintendentsämbetet. Den återuppförda kyrkan bevarade den treskeppiga planen men tornet återuppfördes inte utan istället byggdes en torn med låg huv och lanternin. Det Drakeska gravkoret som varit tillbyggt den södra långhusfasaden revs men i övrigt kom fasaderna att få samma uttryck som innan branden, takfallen förenklades och täcktes med järnplåt. Interiören gjordes enklare och stramare efter de rådande nyklassicistiska smakidealerna. Fönstren kvarhöll sin gotiska spetsbågighet och har ett spröjsverk av järn, på senare tid har de kompletterats med en isolerande innerbåge. I koret finns två glasmålningar, dessa tillkom 1909 och utfördes av Linnemanns glasmåleriverkstad i Frankfurt am Main.

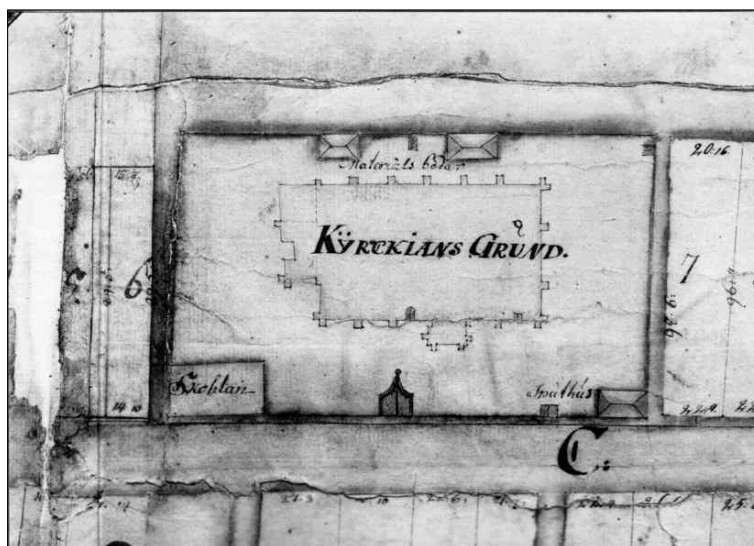

Avfotografering av akvarell av kyrkan före branden 1790. Konstnär Linnerhielm.

Efter den senaste restaureringen är kyrkorummet ljust med vitkalkade murytor och marmorade snickerier, färgskalan domineras av grågröna toner och förgyllda detaljer. Bänkinredningen utgörs av fyra bänkkvarter som är öppna men med klassicistisk utformning altarringen är kvadratisk med en rödbrun marmorering. Altarutsmyckningen härrör från 1918-20 då en omfattande restaurering genomfördes, samtidigt inreddes en sakristia i det norra sidoskeppet och i det södra förlades det sidokapell som idag går under namnet Mariakapellet.

Historik

Kristine kyrka har endast en dryg 300 årig historia vilket i jämförelse med många andra kyrkobyggnader är en kort tid. Dess historia är dock dramatisk där kyrkans tillblivelse hänger samman med att staden härjades under Kalmarkriget på 1610-talet. Efter den händelsen flyttades Jönköpings stad till det som idag kallas Öster och en ny stadskyrka behövdes byggas. Grundläggningen av kyrkan skedde 1649 men arbetena avstannade snart på grund av medelsbrist och återupptogs inte förrän 1655 och invigningen kunde göras 1673, dock återstod tornet vid det tillfället. Tornet färdigställdes i slutet av 1690-talet efter slutgiltiga anvisningar av Erik Dahlberg.

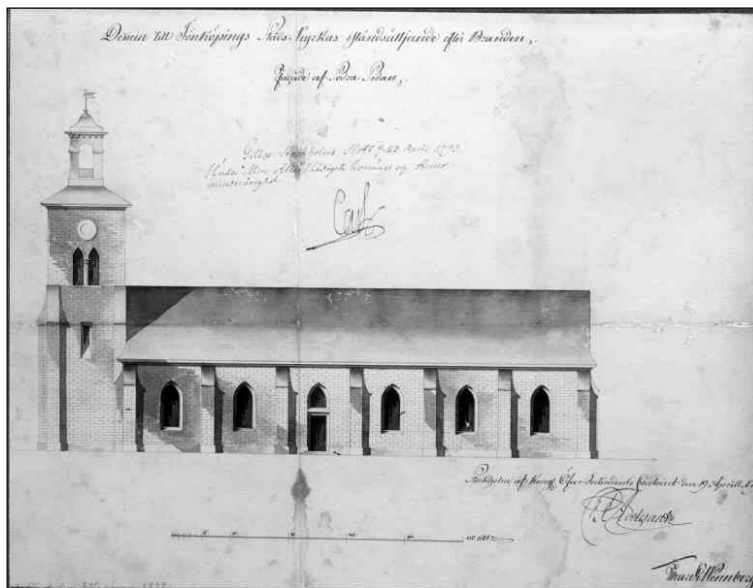

Avfotografering av kyrkotomten enligt Edborgs karta 1745.

En av de tidigaste förändringarna skedde redan 1669 innan kyrkan invigts. Detta år antas det Drakeska gravkoret uppförts, koret revs när kyrkan återupbyggdes efter den förödande branden. Inredandet av bedrevs fortlöpande under 1600-talets sista årtionden. Den ursprungliga altaruppsatsen och predikstolen

utfördes av bildhuggaren Gustaf Björnsson Kihlman och medhjälparen Anders Svensson Ekeberg. 1683 införskaffades en orgel till kyrkan och en orgelläktare byggdes, det finns även omnämnt att det funnits både herrskapsläktare och korstolar. Med tiden tillkom ytterligare dekorationer och epitafier och kyrkorummet hade en rik utsmyckning i barockens formspråk. Predikstolen var placerad vid tredje pelaren i norr från koret sett och utsmyckades 1686 av Kihlman och Ekeberg.

1790 utbröt en stadsbrand som spreds till kyrkan och när lågarna falnat återstod endast kyrkans murar. Den höga tornspiran var förlorad men i stort ansågs murarna gå att återanvända. Ritningarna till återuppbyggnaden upprättades av arkitekten Thure Wennberg vid Överintendentsämbetet och 1793 påbörjades arbetena att återställa kyrkan. Ritningarna följdes i princip med avsteget att tornet fick ett något annorlunda utförande än vad Wennberg avsett. 1794 var återställningsarbetena klara och då hade det Drakeska garvkoret rivits och tornet utformats med en låg huv och lanternin, vid den norra entrén byggdes en ny sakristia.

Avfotografering av teckning av kyrkan mot söder. Restaureringsförslag 1793.

1796 utfördes inredningen av kyrkan och detta år färdigställdes bänkinredningen medan altaret och predikstolen tog ytterligare en tid innan de var klara, vid sekelskiftet fick kyrkan en ny orgel. Några år in på 1800-talet lades delar av golvet om i kyrkan, under bänkinredningen ersattes trägolven med tegel och i koret lades ett nytt brädgolv. 1825 stod altarpopsatsen och predikstolen klara och altaret utformades efter de nyklassicistiska idealen som ett kors med mantel och törnekrona, som förlaga för predikstolen användes predikstolen i Skärstads kyrka. Taktäckningen av järnplåt hade visat sig problematisk och ersattes med skiffer, en tid senare lades torntaket om och bekläddes då med kopparplåt.

I mitten av 1800-talet ersattes kyrkans orgel från 1796 med en ny. Orgelfasaden ritades av arkitekten C. G. Blom-Carlsson. I samband med orgelbytet gjordes även en utvidgning av orgelläktaren. 1869 påbörjades ett byte av kyrkans fönster och de nya fönstren gjordes spetsbågiga med spröjsverk av gjutjärn. Några år senare utarbetades ett ombyggnadsförslag av Helgo Zettervall som avsåg att helt bygga om kyrkan i en nygotisk arkitektur. Förslaget var dock alltför vidlyftigt och 1874 översändes ett tackbrev till Zettervall där man tackade för förslaget men inte såg några ekonomiska möjligheter att genomföra ombyggnaden, istället gjordes mindre åtgärder och ett nytt värmesystem installerades.

Under den senare halvan av 1870-talet genomgick kyrkan en större restaurering efter ritningar av C. F. Åbom. Vid restaureringen togs ett runt fönster upp mellan korets två spetsbågiga fönsteröppningar. Invändigt gjordes omfattande förändringar av kyrkorummets arkitektoniska utformning där listverk omarbetades och halv- och kvartspelarna som funnits i kyrkorummet togs bort. Golvet lades om i sin helhet och under bänkkvarteren lades ett trägolv och i sakristian och gångarna lades ett kalkstengolv. En invändig ommålning utfördes där bl.a. predikstolen målades av målaren Gustaf Bernhard Brogren. 1909

utfördes glasmålningarna i korets fönster, målningarna utfördes och levererades av glasmålerifirman Linnemanns från Frankfurt am Main.

1918-20 gjordes en restaurering och ombyggnad av kyrkan. Programmet utarbetades av arkitekt Axel Lindegren. Vid arbetena sattes det runda korfönstret igen och glasmålningen överfördes till Sofiua församlingshem. En ny sakristia förlades i det norra sidoskeppet och ett sidokapell i det södra. En ny altarordning utfördes och en altartavla från 1700-talet signerad Casez tillkom, det altarkors som tidigare funnits flyttades till Östra kapellet. Kolonnkapitälerna som förändrades på 1870-talets restaurering återställdes och en interiör ommålning genomfördes, bänkinredningen byggdes om. Syftet med restaureringen synes varit att återställa kyrkan till ett mer ursprungligt utseende.

Fram till mitten av 1960-talet utfördes mest arbeten av underhållskaraktär men 1964 gjordes en total omputsning av kyrkan där det mesta av den gamla putsen knackades ned innan fasaderna blästrades och omputsades med ett putsbruk med hög cementhalt. Grundmuren genombröts med ett skikt av vattentät betong, detta gjordes för att hindra murverket att suga upp markfukt. Takytorna lades om med kopparplåt. Under arbetenas gång utbröt en brand som dock inte fick lika ödesdigra konsekvenser som branden 1790. Arbetena visade sig snart vara bristfälliga varför den gamla avfärgningen år 1968 blästrades av och ommålades med silikatfärg.

De exteriöra arbetena följdes i början av 1970-talet av en interiör restaurering efter program av Per Rudenstam. Vid denna gjordes en total omputsning och ommålning av interiören. Det södra sidokapellet inreddes och smyckades av skulptören Margareta Engström. 1986 anslöts kyrkan till det fjärrvärmenätet. 1991 monterade isolerglas i alla fönster utom i koret och två år senare installerades ny bänkvärme i kyrkan.

1998-99 genomfördes en stor restaureringen av kyrkan. Restaureringen omfattade interiöra arbeten och åtgärdsprogrammet utarbetades av arkitekt Per Arne Ivarsson. Vid detta tillfälle togs den äldre putsen ned och fasaderna omputsades och kalkades. De invändiga snickerierna och fönstren rengjordes och ommålades. Det genomfördes också konservatorsarbeten på altaruppsatsen, strålglangsen, predikstolen och orgelfasaden. 2004 gjordes utvändiga arbeten där sprickbildningar i putsen lagades och ny avfärgning utfördes, alla sandstensytorna omfogades. Kyrkans koppertak omlades med ny kopparplåt på alla takytorna utom på tornet där den äldre täckningen enbart behövdes kompletteras partiellt.

Västfasaden såsom Helgo Zettervall ville se den i sitt förslag upprättat på 1870-talet.

Kulturhistorisk karaktärisering och bedömning

Kristine kyrka uppfördes som ny stadskyrka i samband med att staden flyttades på 1600-talet. Den långa byggtiden bidrog till att kyrkan, när den stod färdig, hade inslag från flera olika stilströmningar. Efter branden 1790 fick kyrkan dock en mer sammanhållet nyklassicistiskt uttryck. De restaureringar som gjorts under senare tid har syftat till att återställa och förstärka det klassiserande formspråket som finns i kyrkorummet. Läget vid Vätterstranden ger Kristine kyrka ett dominerande läge, ett faktum som var mer accentuerat vid kyrkans uppförande då kyrkan hade en hög spetsig tornspira och var den högsta

byggnaden i staden. Den nuvarande tornhuven är stöpt i den nyklassicistiska eran och utgör ett exempel på den tid då den statliga styrningen över byggandet förordade låga tornbyggnader framför de tidigare högresta tornspirorna.

Från kyrkans ursprungstid återstår inte särskilt mycket efter den stora branden, det som klarade sig bäst var kyrkans stomme som enbart behövde mindre reparationer och kompletteringar. Till sin exteriör präglas Kristine kyrka av en nyklassicistisk arkitektur med gotiska inslag, södra fasadens sandstensbeklädnad utgjorde ett ovanligt inslag när kyrkan byggdes. De spetsbågiga fönstren med sina gotiska drag fanns redan med när kyrkan byggdes under den andra halvan av 1600-talet men om församlingens ekonomi hade varit bättre i slutet av 1800-talet kunde hela kyrkan kunnat omgestaltats i en nygotisk klädnad signerad Helgo Zettervall. Andra exempel på nygotiska inslag som finns i kyrkan är korfönstrens glasmålningar som tidigare var tre till antalet. Vid en av de restaureringar som syftade till att återskapa en mer ursprunglig gestaltning murades ett av korfönstren igen och glasmålningen flyttades annorstädes.

Interiören karaktäriseras av en enkel klassicism med vitkalkade murytor och marmorerade snickerier. Bänkinredningen är öppen men hållen i en klassiserande stringens. Den arkitektoniska utsmyckningen är återhållsam med en stegring i koret med altarpuppställningen och glasmålningarna. Av inredning och inventarier kan nämnas orgelfasaden från 1853 som formgavs av arkitekten C. F. Blom-Carlsson. Predikstolen tillkom 1825 där förebilden hämtades från Skärstads kyrka,

dopfunten av sandsten formgavs 1909 av den dåvarande stadsarkitekten August Atterström och hade ursprungligen en baldakin som ritades av Axel Lindegren, baldakinen är nu uppställd i långhusets bakre delar. Altaranordningen är ritad av Axel Lindegren inför 1918-20 års restaurering och innehåller skulpturer av Olof Ahlberg. Altarpupsats och altartavlan är bara ett exempel på de delar som helt eller delvis finansierats av medlemmar av församlingen vilket var viktigt för

Exteriören har en nyklassicistisk karaktär men uppvisar även spår från olika ombyggnadsskeden.

Bland kyrkans äldre element är västportalen ursprunglig kyrkans uppförande. I sandstensfasaden har människor under lång tid lämnat sina avtryck. Interiör mot väster. I förgrunden syns ett senare tillkommet löst altarbord. I övrigt präglas kyrkorummet av den senaste restaureringen.

kyrkans tillblivelse och utveckling, utan enskildas offervilja har många tillägg och restaureringar inte blivit av.

Exteriört är kyrkan välhållen det uttryck som gavs efter branden 1790 och i den södra sandstensfasaden återfinns många inristningar som utförts av allmänheten under tidernas gång. Västentréns kalkstensportal är ursprunglig kyrkans uppförande och bidrar mycket till den utvändiga upplevelsen av kyrkan. I exteriören finns även spår efter flera ombyggnadsskeden vilket förstärker upplevelsen av kyrkans snart 400-åriga historia. Interiört dominerar den strama enkelhet som präglar de klassiserande kyrkorummen, de ljusa murytorna i kontrast med inredningens dämpade marmorering harmonierar väl med den stegring av det arkitektoniska uttrycket som sker mot koret. Sammantaget är kyrkorummet väl sammanhållet.

Sammanfattning

- Kristine kyrka präglas interiört av en sammanhållen klassicism vilken tar sig uttryck i ljust avfärgade murytor och marmoreringar i en dämpad grågrön färgskala.
- Exteriört är stommen i stort ursprunglig från kyrkans uppförande. Branden 1790 förstörde stora delar av kyrkans inredning medan stommen klarade sig utan omfattande skador.
- Den låga tornhuvud utgör ett talande exempel på det nyklassicistiska formspråket och på den kungliga förordning som föreskrev låga tornkroppar framför de högresta torn som var vanliga innan.
- Kyrkan har genomgått flera förändringar vilka har satt sina spår i kyrkans utseende. Under slutet av 1800-talet fanns planer på att

omgestalta kyrkan i en nygotisk stildräkt men de planerna visade sig vara alltför kostsamma. Det finns delar såsom kyrkans fönster och korets glasmålningar som kan tillskrivas den nygotiska stilströmningarna men restaureringen på 1920-talet syftade till att rensa ut det senare 1800-talets tillägg och mer renodla den "ursprungliga" klassicism som idag präglar kyrkan.

Kyrkorummet har sedan den senaste restaureringen en mycket sammanhållen karaktär men utgör en blandning av element som tillkommit under olika tider. Glasmålningarna, predikstolen och bänkinredningen är element som tillkommit och byggts om och utgör sådana spår som förstärker känslan av kyrkans kontinuitet.

Händelsehistorik

- 1625 Nybyggnad.
När staden brann 1612 beslutades att staden skulle flyttas och en provisorisk träkyrka skulle uppföras. Denna stod klar detta år och var förlagd till kyrkotomtens sydöstra del. Samtidigt byggdes en klockstapel på den västra delen av tomten som användes framtill att stenkyrkans torn stod klart omkring 1690. (SvK)
- 1649 Nybyggnad.
Kyrkan grundlades detta år men planen för kyrkan hade utstakats redan 1644. Kort efter grundläggningen kom arbetena att avstanna. Ritningarna anats ha upprättats någon gång under perioden 1610-20 och även om det inte finns någon arkitekt namngiven så tillskrivs kyrkan ”slottsbyggmästaren” Hans Fleming.(JLM)
- 1650 Tillbyggnad.
Träkyrkan som användes under tiden som stenkyrkan uppfördes utvidgades detta år. (SvK)
- 1655 Nybyggnad.
Efter ett uppehåll återupptas arbetena med att uppföra kyrkan. (JLM)
- 1667 Vård/underhåll.
Träkyrkan genomgick reparationsarbeten. (SvK)
- 1669 Nybyggnad – gravkor.
Det Drakeska gravkoret uppfördes sannolikt detta år. Gravkoret var förlagt till kyrkans södra yttermur och hade en rektangulär planform.
- 1673 Invigning.
När kyrkan invigdes detta år återstod att uppföra tornet vilket inte stod klart förrän omkring 1690-talet. (JLM)
- 1675 Rivning.
Efter det att stenkyrkan invigts påbörjades rivningen av den provisoriska träkyrkan. (SvK)
- 1676 Fast inredning – predikstol.
Det finns uppgifter om att predikstolen var under tillverkning vid detta tillfälle. 1686 smyckades predikstolen av Gustaf Björnsson Kihlman och Ekeberg. (JLM)
- 1683 Fast inredning – orgel, orgelläktare.
En orgel införskaffades till kyrkan och orgelläktaren uppfördes. (JLST)
- 1687 Fast inredning – altaruppsats.
Detta år uppgjordes kontrakt med bildhuggaren Gustaf Björnsson Kihlman om utförandet av en uppsats om 7,7 meters höjd över altarbordet. Arbetet kontrollerades av Eric Dahlberg som ogillade det initiala arbetet. (JLM)
- 1687 Ändring – ombyggnad.
Västportalen i kalksten sattes upp vid detta tillfälle. (JLM)
- 1745 Ändring – ombyggnad.
En dörröppning till den i norr liggande sakristian tillkommer. Dörren medger en direkt entré till sakristian från kyrkogården. (SvK)

-
- 1790 Brand.
En stadsbrand som utbröt den 6 februari 1790 fick fäste i kyrkan som i det närmaste totalförstördes. Efter branden återstod endast kyrkans murar samt en del inventarier som lyckades räddas. (JLM)
- 1793-94 Återuppbyggnad.
Efter branden vände sig församlingen till Överintendentsämbetet för att få ritningar till en ny kyrkobyggnad. Ritningarna upprättades av Thure Wennberg på Överintendentsämbetet och för uppbyggnaden av kyrkan uppdrogs byggmästaren Anders Sundström. Arbetet med att bygga upp kyrkan igen påbörjades i juni 1793 och avslutades året därpå, mindre avvikelser gjordes från Wennbergs ritningar. I samband med återuppbyggnaden togs det Drakeska gravkoret bort. En ny sakristia uppfördes vid den norra entrén. (JLM)
- 1796 Fast inredning – bänkinredning, orgelläktare.
Inredningen av kyrkan påbörjades efter det att stommen var klar. Bänkinredningen gjordes klar detta år medan altare och predikstol kom att dröja ytterligare en tid innan de gjordes klara. Även orgelläktaren färdigställdes samma år men kom att skilja sig aningen från Wennbergs ritningar. (JLM)
- 1799 Fast inredning – orgel.
Detta år stod kyrkans nya orgel klar. (JLM)
- 1802 Ändring – ombyggnad, golv.
Trägolven under bänkinredningen ersattes med tegel, inom altarringen lades ett nytt brädgolv. (SvK)
- 1814 Fast inredning – predikstol.
Ett nytt förslag på en predikstol för kyrkan upprättades av C. F. Sundvall. Den kommer dock inte till utförande förrän 1825. (SvK)
- 1825 Ändring – ombyggnad, tak.
När kyrkan återuppbyggdes belades taket med järnplåt men efter en del problem med denna taktäckning ersattes järnplåten med skiffer. (JLM)
- 1825 Fast inredning – altarpopsats, predikstol.
1825 färdigställdes kyrkans altarpopsats med ett kors med mantel och törnekrona som föreskrivits av Wennberg. Predikstolen hade inte heller färdigställts sedan branden men det förslag som upprättades 1814 av C. F. Sundvall frångicks och församlingen valde istället att använda predikstolen i Skärstads kyrka som förlaga. (JLM)
- 1838 Ändring – ombyggnad, tak.
Torntaket i sin helhet bekläds med koppar. (SvK)
- 1852-53 Fast inredning – orgel, läktare.
Den orgel som tillkom 1796 ersattes detta år med en ny orgel. Orgelfasaden ritades (1849) av arkitekt C. G. Blom-Carlsson. I samband med orgelbytet utvidgades orgelläktaren. (JLM)
- 1869-70 Ändring – ombyggnad, fönster.
Under denna period byttes alla de gamla fönstren ut mot nya fönster. De nya fönsterbågarna utfördes med gjutjärnsbågar. (SvK)
- 1874 Ändring – ombyggnad, förslag.
Helgo Zettervall lämnar detta år in ett förslag på kyrkans ”utvidgning och fulländning”. I hans förslag skall kyrkan helt stöpas i en nygotisk stildräkt vilket av församlingen upplev-

-
- des som både vackert och ändamålsenligt men förslaget var för kostbart för att genomföras. (SvK)
- 1875 Teknisk installation – värme.
Ett nytt värmesystem installerades detta år och för detta kom den gamla sakristian från 1794 att utnyttjas som värmekammare och i samband med detta igenmurades dörren mellan kyrkorummet och sakristian. (SvK)
- 1876-78 Ändring – restaurering.
Under denna period genomfördes en restaurering av kyrkan efter program av arkitekt C. F. Åbom. Arbetena utfördes av stadsbyggmästaren W. Witting. Arbetena omfattade både inre som yttre förändringar.
Exteriör:
- Ett runt korfönster togs upp mellan korfönstren.
Interiör:
- Halv- och kvartspelarna invid väggarna i kyrkorummet togs bort. Och nya pilastrar utefter mittskeppsmurarna tillkom.
- Taket försågs med fältindelning.
- Mittskeppets taklist och kolonnkapitälerna omarbetades, kolonnerna fick även målade kannelyrer.
- Väggarna putsades om och väggmålningar utfördes.
- Den slutna bänkinredningen ersattes med en ny öppen dylik.
- Golven lades om i kyrkan, brädgolv under bänkarna och i sakristian och gångarna lades kalksten.
- Måleriarbeten, bland annat ommålades predikstolen av målaren Gustaf Bernhard Brogren. (JLST/SvK)
- 1902 Specifika inventarier – tornur.
Kyrkan fick ett nytt tornur. (SvK)
- 1909 Fast inredning – glasmålning.
Korfönstrens glasmålningar levererades från Linnemanns glasmåleriverkstad i Frankfurt am Main. Ursprungligen fanns det tre glasmålningar, ett runt korfönster fanns fram till 1918 då det igenmurades, samma år minskades övriga fönsteröppningar. (JLM)
- 1909 Specifika inventarier – dopfont.
Den av sandsten huggna dopfonten formgavs av dåvarande stadsarkitekten A Atterström.
- 1912 Fast inredning – orgelverk.
Orgelverket ersätts med ett nytt verk. Det nya verket tillverkades av Åkerman & Lund i Sundbyberg. (Carlsson, Sten C.)
- 1918-20 Ändring – restaurering.
En större restaurering genomfördes detta år efter ritningar av arkitekt Axel Lindegren.. Arbetena omfattade både exteriöra som interiöra åtgärder.
Exteriör:
- Det runda korfönstret sattes igen och glasmålningen överflyttades till Sofia församlingshus.
Interiör:
- En ny sakristia inbyggdes i den norra sidoskeppet och i den södra tillkom det s.k. Maria-kapellet.
- En ny altaranordning utfördes och det kors som tillkom 1825 flyttades till det Östra kapellet. Altarmålningen donerades till kyrkan och är signerad Pierre Jacques Cazes, 1738.
- Elektrisk belysning installerades.
- Interiör ommålning, väggarna målades vita med en något rosa brytning.

-
- Taket slätputsades.
 - Halvkolonner och valv vid koret tillkom.
 - Kolonnkapitälerna från innan 1876-78 års restaurering återskapades.
 - Bänkinredningen fick nya sluta gavlar. (JLST)
- 1948 Teknisk installation – värme.
Ett varmvattenssystem installerades i kyrkan efter program av ingenjör G. Boman i Jönköping. (JLST) ?
- 1951 Vård/underhåll.
En rengöring av västportalen genomfördes. (JLST)
- 1960 Ändring – ombyggnad.
Läktarunderbyggnad? (JLST)
- 1963 Konservatorsarbeten.
Västportalen rengjordes och lagades av konservator. (JLST)
- 1964 Vård/underhåll.
En exteriör omputsning genomfördes med användandet av ett bruk med hög cementhalt (Gullex). Det mesta av den gamla putsen knackades ned och fasaderna blåstrades innan de nyputsades. Grundmuren genombröts med ett skikt vattentät betong för att förhindra uppsugning av markfukt. De utvändiga snickerierna sågs över och taket belades med kopparslåt. Under arbetenas gång utbröt en brand i tornet. (JLST)
- 1968 Vård/underhåll.
De arbeten som utfördes 1964 uppvisade skador och behövdes åtgärdas. Fasaderna ommålades med silikatfärg efter program av ingenjör Ingmar Holmström. Den gamla avfärgningen blåstrades bort och fasaderna putsades. (JLST)
- 1970 Konservatorsarbeten.
Lösa delar fästes på portalomfattningens västra sida, arbetena utfördes av R. S. Wibeck. (JLST)
- 1972-73 Ändring – restaurering.
En restaurering genomfördes detta år efter program av Per Rudenstam. Arbetena omfattar interiöra åtgärder och installationer.
 - En interiör omputsning och ommålning av alla ytor.
 - Det s.k. Mariakapellet inreddes och smyckades, utsmyckningen utformades av skulptör Margareta Engström.
 - Ny el/värme installerades i kyrkan.
 - Vaktmästarens rum inreddes. (JLST)
- 1986 Ändring –restaurering.
Utvändiga restaureringsarbeten utförs detta år efter program av Sivert Holmberg. Arbetena omfattar rengöring och lagning av putsade ytor, rengöring av sockel, pelare och entrédekorationer samt justering av plåtrännor och plåtomfattningar. Kyrkans ansluts till fjärrvärmnätet. (JLST/JKS)
- 1989 Ändring – ombyggnad, fönster.
Skyddsglas för glasmålningarna monteras i korffönstren. Utformningen av fönstren gjordes av arkitekt Ingvar Selse. (JLST)
- 1991 Ändring.
Isolerglas monterades i alla fönster utom de i koret. (JKS)

-
- 1993 Teknisk installation – värme.
Ett nytt elektrisk värmesystem för bänkvärme installeras efter konstruktion av nordisk Kirkeværme i Danmark. Nya isolerglas monteras i fönstren. (JLST/JKS)
- 1998-99 Ändring – restaurering.
En omfattande restaurering genomfördes under detta år efter program av arkitekt Per Arne Ivarsson, SPINA Byggnadsråd AB.
Interiör:
- Den äldre putsen togs ned och väggarna nyputsades och kalkades.
- Ommålning av snickerier och fönster.
- Konservatorsarbeten gjordes på altaruppsatsen, strålglasen, predikstolen och orgelfasaden.
- Installation av larm och nyinstallation av andra tekniska funktioner. (JLST)
- 2004 Ändring – restaurering.
En utvändigt restaurering utfördes.
Exteriör:
- Putslagningar och ny avfärgning. Sandstensytorna omfogades.
- Fönstren ommålades utvändigt.
- Takyterna lades om utom på tornet där endast kompletteringar gjordes.

Referenser

Tryckta källor

Östra centrum, Kålgården och Liljeholmen i Jönköping kulturhistorisk utredning och förslag till bevarandeprogram Jönköpings läns museum 1989

Sveriges kyrkoglar Carlsson, Sten L., Lund 1973

Sveriges kyrkor, Småland: Jönköpings och Huskvarna kyrkor Johanson, Erik O.; Johansson, G, Stockholm 1940 (SvK)

Bebyggelse i Jönköping 1612-1870. Offentliga institutioner Karlson, Bo E, Jönköping 1984

Småländska kulturbilder 1995: Från kyrkans värld Red. Börjesson, K, Jönköping 1995

Småländska kulturbilder 1990: Kulturmiljöer Red. Börjesson, K, Jönköping 1990

Arkiv

Jönköpings läns museums arkiv (JLM)

Länsstyrelsen i Jönköpings läns arkiv, med kopior ur ATA:s arkiv (JLST)

Muntliga uppgifter

Jönköpings kyrkliga samfällighet genom Kerstin Holmberg Jonsson (JKS)

Tekniska och administrativa uppgifter

Jönköpings läns museums dnr:..... B55/05

Beställare:..... Jönköpings kyrkliga samfällighet

Fastighetsägare:..... Jönköpings kyrkliga samfällighet, Svenska kyrkan

Rapportansvarig:..... Jönköping läns museum genom Mattias Sörensen

Foto:..... Mattias Sörensen

Län:..... Jönköpings län

Kommun:..... Jönköpings kommun

Socken:..... Jönköpings socken

Fastighetsbeteckning:..... Kristine kyrka, Bikten 11 – Husnr. 2

Belägenhet:..... Ekonomiska kartans blad Jönköping 7E1a

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv